

Hepiniz hoş geldiniz. Öncelikle, beni bu konuşmayı yapmaya davet eden Sosyal Bilimler Derneği yönetimine teşekkür ederim.

Bana ayrılan zaman içinde, şu üç konuya kısaca değinmeye çalışacağım: 1) Ekim Devrimi'nin insanlık için anlamı; 2) Bu olaydan çıkarılacak dersler; 3) Bu derslerden de yararlanarak yarını tasarlama.

- 1 -

İnsanın belirleyici özelliği, kendi yazgisına hükmetme olanağına sahip tek canlı olmasıdır. 25 Ekim 1917 günü insanlık, tarihte ilk kez, kitlesel ve bilinçli bir biçimde kaderini kendisi yazmaya kalkışmıştır. Bu bakımdan bu devrim, türümüzün tarihinde, en “insanca”, en “onurlu” günümüzdür.

Kendi yazgisını belirleyebilmek için, insanlık şu iki koşulu yerine getirmek zorundadır: a) Tür olarak davranmasına engel olan sınıf bölünmesini ortadan kaldırmak; b) Yaşamını istediği gibi düzenleyebilmek için gerekli maddi ve manevi araçları, tür olarak kendi eline almak. Bu iki koşulu birden gerçekleştirmenin **tek yolu**, üretim araçları sahipliğini özel ellerden alıp insanlığın tümüne vermektir. Ekim Devrimi işte bunu yapmıştır.

Ekim Devrimi, işçi sınıfının fiili önderliğinde, milyonlarca emekçinin etkin katılımıyla, üretim araçlarını topluma mal etmiş ve böylece, hem sınıflaşmanın temelini yıkmış, hem de insanın kendi kaderini yazmasının yolunu açmıştır.

- 2 -

Açılan bu yol, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla kapanmıştır. Devrim iki temel nedenden dolayı yenilgiye uğramıştır.

İlk neden, devrimin görece geri bir toplumda patlamış olması ve ileri toplumlara yayılamamasıdır. Lenin, devrim ya ileri proletaryanın, o günün koşullarında, Alman işçi sınıfının önderliğine bağlanacak ya da yıkılacak demişti. Dediği oldu: Devrim Rusya'da sıkışıp kaldı ve sonunda yıkıldı.

İkinci neden, sadece devrim sırasında değil, ama sonrasında da, ve sürekli olarak, öncülüğün işçi sınıfının elinde olması gerekirken, 1918'de patlayan iç savaşın yarattığı ölüm kalım koşullarında, önderliğin komünist parti tarafından üstlenilmiş olmasıdır. Bunun iki ana sonucundan biri, devrimden hemen sonra sönümlenmeye başlaması gereken devletin aksine gitgide güçlenmesi, ikincisi ise, parti önderliğini fiilen kullanan kadronun gitgide daralması olmuştur.

Gerçekten de, Marksist kurama göre adım adım sönümlenip yerini bir tür özyönetime bırakması gereken ilk sosyalist devlet, sonuçta tarihin kaydettiği en güçlü devletlerden biri olup çıkmıştır. Parti öncülüğü de, sayısı hızla daralan bir kadronun elinde kalmıştır. Önce 1919'da, iç savaşın en azgın günlerinde toplanan sekizinci kongrede, o zamana dek parti yönetiminden birlikte sorumlu olan Merkez Komitesi'nin görevlerini üstlenmek üzere, daha dar kurullar ve yönetim mercileri yaratılmıştır: politbüro, orgbüro ve sekreterlik. 1921'de

---

¹ 29 Kasım 2017 günü, 15. Sosyal Bilimler Kongresi'nde yapılan konuşma.

toplanan onuncu kongrede ise, parti içinde örgütlü muhalefet yasaklanmıştır. Ocak 1924'te Lenin'in ölmesiyle, bu çok tehlikeli gidişi geri döndürebilecek tek kişi de sahneden çekilmiştir. Sonuçta, devrimin muhalefetsiz öncülüğü, önce dar bir kadronun, sonra da tek kişinin eline geçmiştir.

Nihai başarısızlığına karşın, Ekim Devrimi'nin insanlığa katkıları yine de müthiş olmuştur: a) Emekçi kitlelerin kendi yazgılarına sahip çıkmalarını hayal olmaktan çıkarmış, tarihe bunu, her zaman yinelenebilecek bir olasılık olarak kaydetmiştir; b) Kapitalist-emperyalist blok dışında kalan, onun tarafından sömürülen, sonraki adıyla Üçüncü Dünya'nın uyanışına öncülük etmiş ve bu yöndeki atılımları onlarca yıl boyunca desteklemiştir; c) Tarihin kaydettiği en canavarca girişim olan Hitler faşizmine karşı eşsiz bir kahramanlıkla göğüs germiş, İkinci Dünya Savaşı'nda ölen toplam insan sayısının neredeyse yarısına eşit sayıda, yirmi yedi milyon dolayında ölü vererek, insanlığın faşizmin köleliğinden kurtarılmasında başlıca rolü oynamıştır;² ç) Yıkıldığında bile, en gelişmiş kapitalist ülkelerdekilerin dahil, yüz milyonlarca emekçinin hayal bile edemeyeceği bir "sosyal devlet" yaratmıştır. Tarihte ilk kez, ayrıksız herkesin beslenme, barınma, okuma, bakılma gibi temel ihtiyaçları kamu tarafından karşılanmıştır; d) Sergilediği sosyal devlet örneği ve yarattığı devrim korkusuyla, ileri kapitalist ülkelerde sosyal demokrat yönetimlerin ve "refah devleti"nin yolunu açmıştır. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra, kapitalist ülkelerde emekçilere verilen ödünlerin hızla geri alınmaya başlanması bunun ne kadar değerli bir katkı olduğunu kanıtlamıştır; e) Yıkıldığı güne dek Amerikan emperyalizminin az çok dizginlenmesini sağlamıştır. Dünya bu güvenceyi yitirdiğinde, Afganistan'da, Irak'ta, Libya'da, Suriye'de, Venezuela'da ve daha başka yerlerde olanlara bakıldığında, bu güvencenin değeri açıkça ortaya çıkmaktadır.

- 3 -

Yarını tasarlayabilmek için önce bugünkü durumu açıkça saptayabilmemiz gerekir. Bugünün temel gerçeği, kapitalizmin yaratmış olduğu üretim güçleri ile yine aynı kapitalist-emperyalist sistemin, bu güçleri içinde tutmaya çalıştığı üretim ilişkileri ve bütün üstyapı arasındaki çelişkinin, artık insanlığın **varlığını tehdit eder** hale gelmiş olmasıdır.

Bugünkü durumu yine en açık biçimde öngörmüş olan kişi Karl Marx'tır. Bundan tam 160 yıl önce, 1857-58 yıllarında kaleme aldığı ve ölümünden yaklaşık yarım yüzyıl sonra *Grundrisse* başlığı altında yayınlanan notlarında, büyük sanayinin artan bir hızla gelişmesi sonucunda, işçinin emeğini sömürerek, artık değer yaratarak, zenginleşme yolunun tıkanacağını açıkça öngörmüştür. Bu yeni düzenin özelliği, kendi ifadesiyle şöyledir: "üretimin ve zenginliğin büyük temel taşı, ne işçinin harcadığı direkt insan emeğidir, ne de emeğin süresi; temel, insanın toplumsal bir varlık olarak kendi üretici gücünü, doğa bilgisini ve doğa üzerindeki egemenliğini kendi malı haline getirmesidir –tek kelimeyle, toplumsal bireyin gelişmesi."³ Ancak, aynı metinde Marx'ın vurguladığı gibi, üretim güçlerinde böyle bir gelişmenin kapitalist üretim ilişkileriyle bağdaşması olanaksızdır. Başka bir deyişle, üretim güçlerinin bugün ulaştığı düzey, artık kapitalizmin varlığıyla bağdaşmamaktadır. Ücretli emek ilişkisi, bugün insanlığın gelişmesini engelleyen en büyük neden haline gelmiştir.

Bugün insanlık, yeryüzünde yaşayan istisnasız **herkesin, temel ihtiyaçlarının karşılıksız olarak karşılanabileceği** bir üretim gücüne erişmiştir. Ne var ki, bu nitelikteki bir üretim, ücret karşılığında gerçekleştirilemez. Böyle bir üretim düzeni, herkese bir "dünya

² <World War II Casualties of the Soviet Union-Wikipedia> (erişim: 27 Kasım 2017).

³ Karl Marx, *Grundrisse*, çev. Sevan Nişanyan, ikinci baskı, İstanbul, Birikim Yayınları, 2012: 559.

yurttaşlığı” ücreti verildikten sonra, insanlığın bütün bilim ve sanat gücünü seferber edecek, yalnızca gönüllü çalışmaya hazır olanların önderlik edeceği bir üretim düzeni olabilir ancak.

Üretim güçleri ile kapitalist-emperyalist üretim ilişkileri ve üstyapı arasındaki çelişki, dünyayı yaşanmaz hale getirmektedir. *Komünist Manifesto*’nun temel öngörüsü gerçekleşmiş, insanlık bir avuç zengin ile milyarlarca yoksula bölünmüştür. Bugün yalnızca sekiz kişinin elindeki servet, dünya nüfusunun yarısının toplam varlığına eşittir.⁴ Buna karşılık, **yetersiz beslenenlerin** sayısı bir yılda 38 milyon **artarak** 2016’da 815 milyona erişmiştir.⁵ Dünya öylesine yaşanmaz hale getirilmiştir ki, insanlar artık **kendilerini öldürecek** duruma gelmişlerdir. Hindistan hükümetince 3 Mayıs 2017 günü yapılan açıklamaya göre, 2013’ten beri her yıl 12.000’den çok çiftçi intihar etmektedir.⁶ ABD’de, sadece 2016 yılında, dayanılmaz yaşam koşullarına dayanabilmek için, “reçeteye satılan ağrı kesicileri” aşırı kullanmaktan, 64.000 kişi (günde 175 Amerikalı) hayatını kaybetmiştir.⁷ Kapitalizm penceresinden bakıldığında, bu durumun tek anlamı sadece **daha çok kârdır**. Sözü edilen bu ilaçlardan çok satan bir tanesini, *OxyContin* adlı ilacı üreten Perdue Pharma şirketi, bir tek bu ilaçtan 35 milyar dolar kazanmıştır!⁸ Kapitalizm **iklimi** de tehdit eder hale gelmiştir. Kâr hırsıyla fosil yakıt tüketiminin bir türlü engellenememesi, iklimi neredeyse **geri dönülemez** biçimde bozmuştur. Kapitalist-emperyalist üstyapı, binlerce bilim insanının uyarı çılgınlıklarının kitlelere ulaşmaması için elinden geleni yapmaktadır. Kapitalizm başarılı olmaya devam ederse, insanlığın geleceği son derece karanlıktır.

Bu durumu artık çok sayıda insan fark etmekte. Ne var ki günümüzde, yeterince fark edilmeyen bir başka gerçek daha var. Bu temel gerçek, yalnızca 500 küsur yıllık kapitalizmin değil, 5.000 küsur yıllık devlet kurumunun da sonuna gelindiğidir. Nedeni çok basittir. Kapitalizm ancak sosyalizmle aşılabılır. Ekim Devrimi’nin de bize gösterdiği gibi, günümüzde sosyalizm, ancak insanlığın kendi yazgısını **doğrudan doğruya kendi ellerine** almasıyla gerçekleşebilir. Bunun tek yolu ise, dünya çapında bir tür özyönetim örgütlenmesidir ve artık devlet, insanlığın özyönetimi karşısında en büyük engel haline gelmiştir. Geçmişin proletarya diktatörlüğünün aksine, geleceğin sosyalist devrimi devletli olamaz.

Bu noktada, iki ayrı şeyi birbirine karıştırmamak önemlidir. **Yönetim**, (tıpkı bir orkestra şefinin işi gibi) bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyaç muhtemelen çok uzun süre devam edecektir. Buna karşılık devlet (orkestra şefinin eline silah verilmesi), yani yönetimin baskıyla birleşmesi, artık bir ihtiyaç olmaktan çıkmıştır. Bugün artık karar almak için **temsile**, kararları uygulamak için de eli silahlı **birleşik** bir yönetim aygıtına ihtiyaç kalmamıştır.⁹ Günümüzde, tıpkı kapitalizmsiz zenginlik gibi, devletsiz yönetim de **nesnel dayanaklarını** bulmuştur. İnternet sayesinde

⁴ <oxfam.org> (erişim: 27 Kasım 2017). Aynı kaynağa göre, bu sayı 2014’te 80 kişiydi. Demek ki yalnızca üç yıl içinde, bu aşırı zenginlerin sayısı onda bire düştü!

⁵ www.fao.org/3/a-17787e.pdf (erişim: 27 Kasım 2017).

⁶ <timesofindia.indiatimes.com> (erişim: 27 Kasım 2017).

⁷ Vijay Prashad, “The Corporate Roots of the Opioid Crisis”, <Alternet, November 10, 2017> (erişim: 27 Kasım 2017).

⁸ a.k. Adı geçen firma, kazancını güvenceye bağlamak için, bunun 900 milyon dolarını on yıl boyunca, lobciliğe harcamıştır.

⁹ Bu gerçek açıkça görülmemekle birlikte, kitlelerce hissedilmektedir. Her yıl dünyada kitlelerin “güven eğilimlerini” ölçen Edelman Trust Barometer’in 2016 yılı sonuçlarına göre, “dünya nüfusunun yarısı kendi hükümetine güvenmiyor.” 2017 sonuçları ise, sisteme güvensizlik konusunda daha da çarpıcı: “Genel nüfusun yalnızca %15’i bugünkü sistemi güvene layık buluyor, %53’ü aksi görüşte, %32’si ise, kesin bir kanaate sahip değil.” <oxfam.org> (erişim: 27 Kasım 2017).

herkesin görüşünün anında öğrenilebildiği koşullarda, temsil hem gereksiz, hem de kaçınılmaz çarpıcılığı yüzünden, zararlı hale gelmiştir. Aynı şey, merkezi yönetim aygıtları için de geçerlidir. Devlet, sınıflaşmanın sonucu olarak doğmuştur. Sınıflaşmanın bitmesiyle birlikte, yönetimin baskıyla birleşmesine ihtiyaç kalmayacak, yönetim hizmetleri topluma bir bedel ödetmeden gerçekleştirilecektir. Bunun için yapılacak şey, basit ve açıktır. Her yönetim ihtiyacı, somut olarak, kendi niteliğiyle uyumlu bir çapta karşılanmaya çalışılmalıdır. Örneğin asayiş, yerel bir örgütlenmeyle çözülebilecek bir sorun iken, nükleer enerjinin denetimi dünya çapında bir örgütlenme gerektirir. Çözüm, her toplumsal gereksinim için **ayrı bir örgüt** kurmak, kararları bütün ilgililerin oyuyla almak, yönetimi ve bunların denetimini gerçekleştirecek kurulları gönüllülerden oluşturmak, bu kurullarda çalışacak gönüllülerin seçimini ve gerektiğinde değiştirilmesini yine bütün ilgililerin oyuyla gerçekleştirmektir. Özgül niteliği göz önünde tutularak, aynı türden bir çözüm yargı hizmeti için de kurulabilir. Yeter ki insanlar, kendi işlerini kendi ellerine almaya geçekten de kararlı olsunlar.

Yine Ekim Devrimi'nden öğrendiğimize göre, böyle bir düzen değişikliğinin başarılı olması, bunun **dünya çapında** gerçekleşmesine bağlıdır. Kapitalizm de, devletli düzen de ancak toptan kaldırılabilir. Yeni düzenin örgütlenmesi uzun zaman alabilir, ancak eskisinin kaldırılması taksite bağlanamaz. Kaldı ki insanlığın, dahası başımızdaki nükleer savaş tehlikesi düşünülürse, belki yeryüzündeki yaşamın dahi, uzun süre beklemeye tahammülü kalmamıştır. Toptan kurtuluşumuzun biricik yolu, özyönetimci bir tür sosyalizmdir.

Son sorumuz ise şudur: Peki böyle bir dönüşümün öncüsü kim olacaktır? Bu çapta bir değişikliğin, ancak büyük kitlelerin katılımıyla gerçekleşebileceği açıktır. Dünya yaşanmaz hale geldikçe, böyle kitlelerin artan bir hızla birikmesi beklenir. Bunların öncüsü ise, yukarıda *Grundrisse* alıntısında karşımıza çıkan, Marx'ın "toplumsal "birey"i, başka bir deyişle, bilimi ve sanatı üretim gücüne dönüştürme bilincine erişmiş insanlar olacaktır. Tıpkı yönetim gibi, örgütlenme de bir ihtiyaç olmayı sürdürecektir. Ama artık devlet olmayacağına göre, devletli yönetimin örgütleri olan parti; artık kapitalizm olmayacağına göre de, sendika gibi örgütlenmeler geçmişte kalacaktır. Siyasal partilerin ve sendikaların bütün dünyada daha şimdiden hızla işlevsizleşmesi, bu durumun nesnel bir göstergesidir. Yeni örgütlenmeler, çok daha yatay, çok daha doğrudan, çok daha sıkı bilgi ve görüş alışverişine dayanan örgütlenmeler olacaktır. Bunların da başlıca aracı, daha şimdiden dünyayı sarmış olan çağcıl toplu iletişim araçlarıdır. Mücadele, ilke olarak şiddeti reddedecek, gücünü esas olarak kitlesel katılmadan, kardeşlikten, dayanışmadan, mizahtan, sanat şenliklerinden alacaktır. Yeter ki, Lenin ve arkadaşları gibi, biz de insanlığımızı bilelim ve yazgımızı değiştirmek için kararlılıkla ayağa kalkalım.¹⁰

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

---

¹⁰ Unutmayalım ki, bundan beş altı milyon önce, bizi öteki kuyruksuz maymunlardan ayırıp insanlığa götüren temel adım, **iki ayağımız üzerinde doğrulamamızdır.**